

Veřejné čtení jmen obětí holocaustu

2. 5. 2019 - od 14 hodin

... je maraton čtení jmen a stručných osudů žen, dětí a mužů, kteří byli zavražděni během druhé světové války kvůli svému židovskému nebo romskému původu.

Akce se koná pod záštitou velvyslance státu Izrael v České republice J. E. Daniela Merona a ministra zahraničních věcí ČR Tomáše Petříčka.

Veřejné čtení jmen obětí holocaustu - Jom ha-šoa

Den holocaustu a hrdinství, hebrejsky „Jom ha-šoa ve ha-gvura“ (יורכיזה סוי) (הרובגלו האושל) je dnem, kdy si prostřednictvím vzpomínkových obřadů připomínáme památku obětí holocaustu. Pro tento pietní den byl stanoven termín, kdy bylo zahájeno povstání ve varšavském ghettu v roce 1943 (14. Nisan/19. dubna 1943), a protože tento den předchází svátku pessach, byl pro Jom ha-šoa ve ha-gvura stanoven den 27. nisanu. V Izraeli je tento den státním svátkem.

V České republice se stal významným dnem pro židovskou komunitu hlavně po roce 1989, kdy se v Čechách začal tento den připomínat nejprve uvnitř židovské komunity prostřednictvím pietních akcí v pražské Pinkasově synagoze a v Terezíně. Tyto uzavřené pietní akce probíhají i v současnosti.

V roce 2006 z iniciativy České unie židovské mládeže se tento den začal připomínat i ve veřejném prostoru. Každý se tak může připojit se ke čtení jmen lidí, kteří se stali obětmi rasového pronásledování v období druhé světové války. K akci, které se původně konala pouze v Praze, se postupně začala připojovat další města.

Hlavní ideou akce je šířit povědomí o holocaustu – šoa jako významné historické zkušenosti, která zasáhla do vývoje naší společnosti a zároveň ukázala krajní důsledky projevů rasismu, ke kterým vedla nacistická politika netolerance a nenávisť. Zásadním motivem akce je propojovat historické vědomí se současným děním ve společnosti, upozorňovat na stav dodržování lidských práv a působit formou osvětové veřejné akce preventivně proti šíření a projevům antisemitismu a rasismu zejména mezi mladou generací.

Institut
Tereziňské
iniciativy

Institut Tereziňské iniciativy, Jáchymova 63/3, Praha 1
www.terezinstudies.cz, www.holocaust.cz

Institut Tereziňské iniciativy
Jom ha-šoa
holocaust.cz

Cílem projektu a připomínkové akce Veřejné čtení jmen obětí holocaustu – Jom ha-šoa je

- přizvat nejširší veřejnost k uctění památky obětí rasového pronásledování a bezpráví během druhé světové války a motivovat ji k aktivní účasti na čtení jmen jednotlivých obětí holocaustu, které pocházely z jejich místa, regionu, ale i dalších míst České republiky a Evropy,
- šířit povědomí o historii holocaustu – nacistické perzekuce Židů a Romů – a zařadit tento den vedle Mezinárodního dne památky obětí holocaustu mezi významné dny kulturního kalendáře celé společnosti,
- prosazovat tematiku lidských práv jako téma diskuse široké veřejnosti,
- propojovat témata historická se současnými a upozorňovat na signifikantní projevy netolerance vůči odlišnosti a hledat témata, o kterých je žádoucí v současnosti diskutovat,
- umožnit setkávání příslušníků většinové společnosti a menšin, různých generací – pamětníků holocaustu a mladých lidí, příslušníků různých etnických, náboženských a kulturních skupin apod.

Od dokumentů k příběhům - malé a velké osudy

Za každým transportním číslem se skrývá nejen jméno a tvář oběti, ale i její životní příběh. Ne všechny životní osudy se dají dnes zrekonstruovat, ale tam, kde se nám to podaří, nám před očima ožívají nejen jednotlivci, ale i celé rodiny a doba, ve které žili.

Připravili jsme pro vás několik vybraných příběhů rodin i jednotlivců, jejichž životní osudy byly krutě poznamenány nacistickou rasovou politikou během druhé světové války. Příběhy pro vás připravili zástupci organizací, které pro vás organizují Veřejné čtení jmen obětí holocaustu – Jom ha-šoa v jednotlivých městech.

Příběhy na následujících stránkách jsou výsledkem neúnavné práce badatelů, kteří se zabývají výzkumem historie a osudy lidí, kteří před válkou žili v jejich okolí, v jejich městě či jsou jinak spjatí z jejich regionem. K řadě obětí holocaustu se zachovaly pouze údaje o věznění, k některým i dokumenty úřední povahy, někteří zůstali také ve vzpomínkách potomků či sousedů.

Začtěte se spolu s námi do příběhů rodin i jednotlivců, jejichž životy byly přetrženy v období druhé světové války a kteří byli vyrváni ze svých životů. A pojdte s námi v jednom z dvaceti jedna měst přečíst jména dalších obětí rasového pronásledování a vraťme je společně zpět.

FOTO KINO WACHTL: Obchodník s fotografickými přístroji

Emil Wachtl (* 16.7.1880) pocházel z obce Švihov na Klatovsku, ale velkou část života prožil v Praze. Ignacie Wachtlová, s níž se oženil v roce 1925 ve Vídni, pocházela z německého Charlottenburgu. Manželé Wachtlovi měli 2 děti - v roce 1927 se jim narodila dcera Eva Marie a v roce 1929 syn Otto. Wachtlův obchod s fotografickými potřebami sídlil v Jáchymově ulici č. 2, tedy přímo naproti židovské škole, kterou navštěvovaly obě děti.

V druhé polovině 30. let měla firma Kino-Foto Wachtl 3 provozovny: v Senovážné ulici, kde bylo hlavní sídlo firmy, na Národní třídě a na Fochově (dnešní Vinohradské) třídě. Svoji firmu Emil Wachtl vybudoval na základě svých dlouholetých zkušeností. Kromě prodeje fotografických a kamerových přístrojů, filmů a odborné literatury se firma věnovala též vyvolávání a zpracování fotografií a filmů a prodávala veškeré příslušenství pro domácí vyvolávání. V nabídce byly přístroje předních značek té doby. Firma disponovala též mechaniky, kteří se věnovali opravám fotonávrhů pro veřejnost. Pro zájemce o amatérskou kinematografii nabízela i zaškolení do problematiky a tito zájemci mohli též využívat "předváděcích síní" pro promítání.

Základní strategie firmy spočívala v tom, aby zákazníci byli spokojeni se svou vlastní tvorbou a ta jim přinášela radost. Firma si zakládala na tom, že důkladně školení zaměstnanci dokázali zákazníkům odborně poradit. Z dochovaných ceníků, katalogů a propagačních letáků je patrné, že se nechtěli spokojit jen s pouhým prodejem, ale snažili se také, aby se fotografie stala co nejvíce rozšířeným koníčkem dostupným pro co nejvíce lidí. Firma bezesporu stála u rozšíření fotografie jako takové v Československu. Kromě prodeje koncovému uživateli dodávali zboží i maloobchodníkům s fotografickými potřebami.

Protectorát a pronásledování

Jaký byl osud firmy po vzniku Protectorátu a po válce, zatím nevíme. Lze však bezpochyby říci, že během první republiky zaujímala jedno z předních míst ve svém oboru.

Slibnou kariéru Emila Wachtla i osud celé jeho rodiny změnila válka. Rodina zůstala v Praze až do července roku 1942, kdy byla celá rodina deportována do Terezína, odkud měla po týdnu odjet dál do ghetta v Minsku. Transport AAy však do Minsku nikdy nedorazil. Celá rodina zahynula v městečku Baranoviči (dnešní Bělorusko).

Eliška Waageová, Institut Terezínské iniciativy

Emil Wachtl, 1938
(Foto: Národní archiv v Praze,
fond Policejní ředitelství)

KURT BARDOŠ – Než se vše změnilo / Bevor sich alles verändert hatte

Kurt Bardoš byl brněnským rodákem, nadšeným lyžařem, milovníkem hor, dle slov své sestry poměrně nenadšeným studentem medicíny, vášnivým fotografem...snad by stačilo říct, že byl mladým talentovaným člověkem, i když byla jeho lidská identita redukována v posledních letech života na pouhé číslo a fakt, že jej Norimberská definice zařadila mezi méněcenné.

Cílem naší snahy je vyprávět dějiny „zespodu“, skrze příběhy jednotlivých a běžných lidí, s důrazem na každodennost, střetávání a kulturní výměnu ve společnosti. Na takových příbězích můžeme bez čísel a obecných shrnutí sledovat, kam zavedl československou společnost vývoj politické situace 30. let. Přesně a zřetelně vidíme, co způsobila nenávisť a strach, které tento vývoj přinesl. Bardošovy fotky nám k tomu mohou být dokonalým průvodcem. Ukazují společnost a její život v době, kdy bylo zcela přirozené zajít v létě na koupaliště v Židenicích, společně sledovat Velkou cenu, koupit si v trafice Rovnost, stejně jako Brünner Tagblatt... ale potom se vše změnilo. Ne naráz. Ačkoli pamětníci popisují, že probudit se do 16. března 1939 znamenalo probudit se do jiného světa.

Kurt Bardoš se narodil v Brně 16. května 1914 do asimilované židovské rodiny Artura a Käthe Bardošových. Studoval medicínu, ale jeho největším koníčkem byla fotografie. Fotoaparát nosil všude s sebou a neváhal cokoli přerušit nebo naopak dlouze čekat kvůli vhodnému okamžiku na pořízení záběru. Bardošova rodina následovala osud většiny protektorátních obyvatel označených za Židy. Musela se vystěhovat ze secesního domu Tivoli na Jiráskově ulici do oblasti Zábrdovic vyhrazené Židům. V prosinci 1941 byl Kurt spolu s manželkou Zdenkou, rodiči a sestrou Ilsou deportován druhým brněnským transportem G do Terezína. Zatímco rodiče a sestra Ilse byli ihned v následujícím měsíci přesunuti do ghetta v Rize, Kurt se svojí ženou zůstal v Terezíně do podzimu 1944. V ghettu pracoval jako příslušník hasičské a protiletectvé ochrany. Oba manželé byli v říjnu 1944 deportováni v rámci tzv. evakuačních transportů do Osvětimi, kde byli rozděleni. Poslední údaj, který lze k osobě Kurta Bardoše dohledat, je pravděpodobné datum úmrtí 19. března 1945.

Fotografie Kurta Bardoše zachycují každodenní život první republiky

Několik alb s jeho fotografiemi, která byla před transportem uschována u přátel, měla i po válce dramatický osud. Z Bardošovy rodiny přežily pronásledování jeho žena Zdenka a sestra Ilse s maminkou Käthe, které se vrátily do Brna. Alba s fotografiemi uchovaly jako památku na Kurta. Ilse se v repatričním centru v hotelu Padowitz seznámila s Arminem Weltmannem, textilním podnikatelem. Svatbu měli v březnu 1946 v pražské Staronové synagoze. V Brně se jim narodily dcery Helena a Ruth. V 50. letech následovalo vykonstruované obvinění Armina Weltmanna ze spolupráce s Ottou Šlingem a několikaměsíční zadržení ve vazební věznici. Po propuštění z vězení byla rodina z Brna nuceně vystěhována do severních Čech, kde se jim později narodila třetí dcera Zuzana. V roce 1964 se Weltmannovým podařilo získat souhlas s vycestováním do Izraele, kde žili v Kiriát Gat. Kurtovy fotografie doprovázely rodinu na všech jejích cestách. V roce 1967 čekalo Weltmannovi společně s babičkou Käthe poslední stěhování z Izraele do Vídně, kde se několik alb fotografií nachází doposud. S laskavým souhlasem Kurtovy neteře Zuzany byly za účelem brněnské výstavy pořízeny kopie výběru přibližně 80 fotografií.

Výstava fotografií Kurta Bardoše proběhla v Brně v květnu 2018.

Táňa Klementová, Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

OSUDY RODINY SCHAPOVY

Rodina Schapova se do Prostějova přistěhovala v září 1921 z Tovačova. Otec Ludvík Schap (1878) působil jako tajemník ŽNO, učitel židovského náboženství a správce židovského chudobince v ulici Sádky. Věnoval se také historii, o čemž svědčí dva jeho články z dějin prostějovských Židů – o Chatamu Soferovi a o židovských náhrobcích. Rodina bydlela v domě židovské obce v Hradební ulici č. 23. Ludvík Schap byl od listopadu 1941 hospitalizován v nemocnici v Moravské Ostravě. Odtud ho v červnu 1943 transportovali do Terezína, kde v lednu 1945 zemřel. Jeho manželka Hermína (1875) byla v Terezíně osvobozena. Vychovali spolu devět dětí.

Nejstarší syn Max (1903) žil s manželkou Olgou (1903) a dětmi Pavlem (1936) a Martou (1937) v jižních Čechách. Transportem z Třebíče byli posláni v květnu 1942 do Lublinu a zavražděni. Zubní lékař Felix (1905) bydlel v Hodoníně. V lednu 1943 byl transportován s manželkou Gertrudou (1919) z Uherského Brodu do Terezína, odtud v září 1944 do Osvětimi. Jeho ženu zavraždili, Felix přežil a po válce pracoval v Praze. Patrně v 60. letech emigroval, snad pak žil v Austrálii. Robert (1906) odjel v březnu 1939 do Palestiny, další zprávy o něm nemáme. Zdravotní sestra Julie (1907) přežila věznění v Terezíně, kde se v prosinci 1944 provdala za MUDr. Emila Heinburga (1876). Po válce žili v Brně. Lékařka Ilona (1909) byla transportována z Terezína v říjnu 1944 do Osvětimi, kde byla zavražděna. Švadlena Vilma (1910) se provdala za Pavla Morawetze (1911) z Boskovic, oba byli transportováni z Brna a zavražděni v dubnu 1942 v Piaski. David (1913), Leo (1915) a Karel (1916) Schapovi vystudovali gymnázium v Prostějově. David poté studoval lékařskou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, v Terezíně pak pracoval v lékařské službě jako internista. Karel v době terezínské internace pracoval v dole Richard v hoře Radobýlu nad Litoměřicemi. Leo studoval lékařskou fakultu v Brně, v Terezíně pracoval jako chirurg v lékařské službě, pak také v dole Richard. Všechny tři transportovali v říjnu 1944 do Osvětimi, kde byli zavražděni. Dům, kde Schapovi bydleli, patří v základech k jednomu z nejstarších v bývalém židovském ghettu. Dnes ho s adresou Uprkova 18 využívá Muzeum a galerie v Prostějově jako výstavní prostor.

„Na zvláštní malebnou podobu pana rabína si dobře pamatují. Od moderních prostějovských Židů, kteří chodili s oholenou tváří a prostovlasí, se pan rabín lišil tím, že vždy nosil dlouhý černý kabát, vysoký černý klobouk a měl dlouhý proseďlý plnovous; kdo ví, zdali se mu za ušima neskrývaly pejzy... Byl to pan rabín Schap, o kterém se vyprávěla známá anekdota:

Když se pan rabín Schap přišel představit představeným židovské náboženské obce v Prostějově, ptali se ho mezi jiným: „Máte děti?“ „Nein,“ odpověděl pan rabín. „Nein“ v němčině znamená ne. Později se vyjasnilo, že pan rabín měl devět dětí – „nein“ v židovském jazyce jidiš znamená devět.“ (Maud Michal Beerová: Co oheň nespálil, Prostějov 2005, s. 33)

„Byl to velice příjemný člověk a ty jeho děti byly velmi chytré. Ti mladší chlapci, Karel a Leo, chodili do gymnázia. Na ulici s námi hrávali kopanou a nijak se nad nás nenadřazovali. ... Pan Schap a jeho rodina sedávali »pod zeleným«. Židovský stolař sbil ze dřeva chatku a na střechu se dalo zelené chvoji. Většinou tam večeřeli. Našli se lidi, kteří jim tam vlezli, když to neměli zamčené a sebrali jim, co už tam měli připravené.“ (František Skořepa, rukopis vzpomínek)

„Prvé smutné dny, které jsme zažili, byly v říjnu, kdy odešli všichni moji milovaní bratři. Byly to pro mne hrozné chvíle. ... Ale musela jsem mít hlavu vzhůru, poněvadž jsem se musela starat o mojego milovaného tatínka, maminku a m. Emo. ... Konečně 10. prosince, první den chanuka, měla jsem svatbu. Maminka a obzvláště můj draze milovaný tatínek byli tak šťastni. ... Jenom jsme stále postrádali naše m. kluci.“ (deník Julie Schapové, 13. 3. 1945)

PhDr. Marie Dokoupilová, Muzeum a galerie v Prostějově

ABRAHAM HELLMANN

Abraham Adolf Hellmann přišel do Mikulova v roce 1918, brzy po svatbě s manželkou Charlotte. Postupně se jim tu narodily tři děti. V roce 1919 syn Max, v roce 1921 dcera Lilly a v roce 1923 druhá dcera Edith. Abraham Hellmann byl nesmírně vzdělaným mužem a v Mikulově nastoupil na místo kantora (muž, který v synagoze vede společné modlitby, hebr. chazan). Později pracoval i jako úředník zdejší židovské obce s pomáhal také při zakládání mikulovského Židovského muzea pro Moravu a Slezsko.

Po anšlusu Rakouska v březnu 1938 začali Židé Mikulov hromadně opouštět. Od příbuzných z dolnorakouských měst totiž přicházely zprávy o tom, jak nacisté s Židy zacházejí, a Mikulovští tak z obavy o bezpečnost svých rodin volili raději vystěhování. Ti majetnější odcházeli do zahraničí, ostatní alespoň dále do vnitrozemí. Hellmannovi dlouho zůstávali a snažili se udržovat v chodu zbytky zdejší židovské komunity. Na podzim 1938 však byla situace už tak kritická, že se k odchodu rozhodli i Hellmannovi. Charlotte se podařilo pronajmout jeden z posledních stěhovacích vozů a s dětmi odjela do Brna. V židovském chudobinci, stojícím na dnešní Husově ulici, však stále zůstávalo 13 souvěrců, kteří se z města sami nemohli dostat. Abrahamu Hellmannovi se na poslední chvíli podařilo zařídít jejich odjezd do Brna. Zde však mohlo zůstat jen pět osob, s dalšími se tedy vydal do Uherského Hradiště, zbývající pak odvezl do Uherského Brodu. Když mu později všichni napsali děkované dopisy, titulovali jej „unser armen Vater“.

Během roku 1939 se Hellmannovým podařilo dceru Edith a později i syna Maxe prostřednictvím organizace Alija mládeže dostat do Palestiny. Druhá dcera Lilly měla odjet do Anglie, avšak vízum přišlo příliš pozdě a hranice Protektorátu Čechy a Morava už byly uzavřeny. Lilly tak zůstala s rodiči v Brně. 29. listopadu 1941 byli Hellmannovi předvoláni k transportu do Terezína, označeném písmenem G. V Terezíně se začal Abraham Hellmann starat o pohřbívání zemřelých, Charlotte pomáhala v kuchyni a Lilly pracovala pro židovskou samosprávu tábora.

28. září 1944 byl Abraham Hellmann zařazen do transportu, mířícího z Terezína do Osvětimi. Jeho další osud není znám, zřejmě však zemřel brzy po příjezdu. O měsíc později byla do transportu na východ zařazena i Lilly Hellmannová. Do Osvětimi však

Portrét rodiny Abrahama Hellmanna pořizený v Mikulově v roce 1925 (Foto: Yad Vashem)

Micha Hellmann s rodinou při návštěvě Horní synagogy na podzim 2018

nedorazila, transport byl zastaven a Lilly byla poslána do tábora Kurzbach v Horním Slezsku, kde byla nucena kopat protitankové výkopy na obranu před postupující Rudou armádou. V lednu 1945 byli všichni vězni tohoto tábora posláni do tábora Bergen-Belsen. Lilly se tam dožila osvobození, pár dní poté však zemřela na tyfus. Jen Charlotte Hellmannová přežila v Terezíně až do konce války. Jakmile se dostala z tábora, snažila se pátrat po svém muži a dceři, brzy však bylo zřejmé, že válku nepřežili. V Československu Charlotte nikoho neměla, proto vycestovala za dětmi do Palestiny. Tam žila až do svých pětasedmdesáti let.

Tím se však příběh mikulovských Hellmannů zdaleka neuzavírá. Abrahamův vnuk Micha Hellmann pečuje o rodinný odkaz a v doprovodu své ženy a dětí Mikulov několikrát navštívil. Přivezl nejen rukopis vzpomínek svého otce Maxe Hellmanna, ale také modlitební plášť, pokrývku hlavy a modlitební řemínky, které jeho rodině patřily. Tyto předměty jsou dnes součástí expozice v mikulovské Horní synagoze a památka na rodinu posledního mikulovského kantora Abraham Adolfa Hellmanna tak ve městě žije dál.

Josef Šuba, Regionální muzeum v Mikulově

RODINA KARLA GUTMANNA

V roce 2015 položil pan Gunter Demnig historicky první Stolpersteine v městě Sušici. Kameny byly věnovány rodině někdejšího představeného zdejší židovské náboženské obce p. Karla Gutmanna.

Karel Gutmann se narodil 20. září 1875 v Sedlici u Blatné. Do Sušice se přistěhoval v roce 1900 a krátce na to se oženil se svou ženou Karolinou, narozenou 19. prosince 1877 v Kolinci. 5. ledna 1904 se manželům Gutmannovým narodil syn Oto a 27. října 1906 druhý syn Rudolf. Po příchodu do Sušice se manželé usadili v domě č. p. 30 na náměstí, který v březnu 1910 odkoupili od původních majitelů a vlastním nákladem v něm bezprostředně poté zřídili na svou dobu moderní obchod galanterním zbožím. V téže době, 25. října 1910 se manželům Gutmannovým narodila dcerka Terezie.

V roce 1918 se Karel Gutmann stal představeným Židovské náboženské obce v Sušici. V náboženských otázkách zastával umírněné liberální postoje a ve své obci, nacházející se v národnostně smíšeném příhraničí, se hlásil k ideálům nově vzniklého československého státu a česko – židovskému hnutí.

Karel Gutmann, ateliérová fotografie z počátku 30. let 20. století.
(Foto: Estel Šoltysová)

Karel Gutmann sedící na oji formanského vozu před svým obchodem v domě č. p. 30 na sušickém náměstí. Konec 30. let 20. století.
(Foto: Estel Šoltysová)

Karel Gutmann se svou dcerou Terezií Gutmannovou v červenci 1934.
(Foto: Estel Šoltysová)

Svůj poměrně prosperující obchod galanterním zbožím provozovali manželé Gutmannovi pod obchodní značkou „Hynek Fantl Sušice“ ve svém domě č. p. 30 po celá 20. a 30. léta. Dle vzpomínek pamětníků, navštěvoval Gutmannovi v průběhu 20. a 30. let kantor zdejší náboženské obce David Pollak původem z Libochovic, který v zahradě jejich domu na náměstí košeroval husy. V počátečních letech okupace byl Karel Gutmann z titulu své funkce představeného náboženské obce nucen řešit složitou situaci svých souvěrců, na které tou dobou postupně dopadala četná protizidovská nařízení. V září 1940 byl Karel Gutmann na příkaz klatovského oberlandratu a Okresního úřadu v Sušici pověřen přípravou vystěhování všech židovských obyvatel Sušice do městského nájemního domu č. p. 66 v Dlouhoveské ulici a v listopadu 1942 byl pověřen „hladkým zařazením“ sušických židů do transportu Ce z Klatov do terezínského ghetta.

Stolpersteine, položené
Gunterem Demnigem
dne 2. 8. 2015 před domem
č. p. 30/1 na sušickém náměstí.

Tímtéž transportem, vypraveným z Klatov 30. listopadu 1942, byl do Terezína deportován také Karel Gutmann se svou ženou Karolínou a synem Otou. Karel Gutmann zahynul v Terezíně 27. května 1943. Syn Oto by odvléčen do Osvětimi transportem D1 6. září 1943 a jeho maminka Karolína jej následovala transportem Dr 15. prosince téhož roku. Syn Rudolf byl v lednu 1944 deportován do Osvětimi, odkud byl následně odeslán do pracovního tábora v Crawinkelu, kde v roce 1945 zahynul. Z dětí Karla a Karolíny Gutmannových se konce války dožila pouze nejmladší dcerka Terezie.

Michal Chmelenský, Západočeské muzeum v Plzni

VZPOMÍNKY NÝRSKÉHO RODÁKA SAMUELA SCHWARZE

Já – Samuel Rudolf Schwarz jsem se narodil dne 30. března 1921 v Nýrsku, malém, ale hezkém městečku. Náš dům – v současné době již zbořený - se nacházel v Kostelní ul. č. 20.

Byly jsme tři děti – mimo mne bratr Arnošt o 2 roky mladší a sestra Rezka – mladší o osm let.

Nýrsko leží v dříve německy hovořící oblasti – někdejších Sudetech, blízko bavorských hranic. Je to jedna z nejkrásnějších oblastí Čech. Bylo velmi navštěvované letními hosty – často to byli Židé a jejich děti. V Nýrsku byla poměrně velká židovská obec, přibližně 40 rodin a mělo vlastní synagogu s rabinem.

Mí rodiče – Elsa – pocházející z Dešenic a otec Fridrich (Bedřich) měli obchod s koloniálem, mimo jiné zasilatelství s železem a sušených hub, které vykupovali od sedláků. V době krize (1929) rodiče přišli o mnoho peněz, hlavně dlužníci – hoteliéři neplatili. Můj otec, jako i jiní židovští občané, se velmi podílel na dění ve městě: spolek dobrovolných hasičů, spolek veteránů, tělovýchovný spolek aj.

Byli jsme velká rodina – můj otec měl 4 sourozence a matka 10. Nikdo, kromě 3 smíšených manželství a několika mladistvích nepřežili pronásledování za II. svět. války.

Další neštěstí nás potkalo v červenci 1935. Můj otec zemřel náhle na embolii ve věku 51 let. Strýc Willi, který bydlel vedle nás, byl určen naším poručníkem. Velmi dobře se o nás staral, což byla velká úleva pro naši matku. Navštěvoval jsem obecnou školu i měšťanku s německou výukou. Teprve v roce 1930 – kdy byla postavena česká škola jsem v ní dokončil 9. třídu a naučil se česky. Pak jsem navštěvoval obchodní školu v Klatovech. Byl jsem členem sionistického spolku mládeže a budoucnost jsem viděl v Palestině – dnes Izrael. S podporou mého strýce jsem odjel do Prahy, abych se vyučil obráběčem kovů. Ale na podzim r. 1938 obsadil Hitler Sudety a má matka uprchla do Horažďovic, kde našla útočiště u kněze českobratrské církve. Posléze obsadili Němci celé Čechy – což se stalo v březnu 1939. Po několika týdnech zatkl gestapo našeho poručníka kvůli slovní potyčce s nacisty (ještě v Nýrsku) a byl v roce 1941 zavražděn v koncentračním táboře Dachau.

Továrna, ve které jsem se v Praze učil, byla židovským majetkem, tudíž zkonfiskována a já tím pádem bez práce. Našel jsem práci v sionistickém kulturním spolku, ale na podzim roku 1939 jsem šel s židovskými kamarády na zemědělské práce. Až do roku 1941 jsme putovali od statku ke statku, ale transporty tomu učinily přítrž. Dne 26. listopadu 1942 přišly na řadu Klatovy a já s celou rodinou jsme přišli do ghetta v Terezíně.

V Terezíně mi kamarádi opatřili místo v domově pro mládež (místo kasáren) a práci v zahradnictví, což nám všem vylepšilo zásobování. Krádež potravin byla velmi nebezpečná a přísně trestaná. 15. prosince 1943 byla matka a sestra zařazena do transportu do Osvětimi, načež se můj bratr Arnošt přihlásil dobrovolně a odjel s nimi. Po rozpuštění tábora v Birkenau byla má matka Elsa Schwarzová, rozená Blochová ve věku 52 let zavražděna v plynu. Mí sourozenci byli rozesláni do jiných pracovních táborů. Má sestra Rezka Schwarzová se po válce vrátila z Gdaňska a žije v Haifě – v Izraeli se svou rodinou (dvě děti a vnoučata). Můj bratr Arnošt Schwarz uprchl z lágru, byl chycen a zastřelen.

Také já jsem přišel v září 1944 do Osvětimi a po krátkém čase do pracovního tábora v Dachau. Tamější poměry byly strašlivé. Spali jsme na slámě v zemljankách, což byly příkopy přikryté střechami – nad zemí bylo vidět pouze části střech. Pracovalo se od rána do večera. Jídlo byla černá tekutina – brzy ráno a večer kousek chleba s kousíčkem margarínu, salám pro příští den a teplá tekutina měla být polévka. K tomu několik brambor. Byli jsme tam namačkáni jako sardinky. Po krátké době se dostavily choroby – úplavice a tyfus. Všichni, které pokrývaly naše těla, přenášely nemoci. Na jaře 1945 byl tábor č. 4 prohlášen za nemocniční tábor (v Kauferingu bylo celkem deset mužských táborů a jeden ženský). Úmrtnost byla příšerná. Ale jednoho dne jsme z dálky uslyšeli hřmění děl. Tábor byl zrušen a kdo byl trochu schopný chůze, vydal se na cestu – směr koncentrační tábor Dachau. Nemocní se dovezli ke kolejišti, ale vlak nepřijížděl, takže jsme se vrátili zpět do tábora. Příštího dne jsme byli naloženi do „dobyččáků“ a měli být dopraveni do Dachau, kde byli všichni vězni soustředováni. Po vedlejší koleji jel vojenský vlak, který se stal cílem amerického bombardování. Útok přiměl oba vlaky, aby zastavily, zahynulo tam mnoho lidí.

Náhle, ani nevím jak, se otevřely posuvné dveře, čehož někteří, včetně mne, využili k útěku do blízkého lesa. Tam jsem zřejmě omdlel, když jsem se probal, byl jsem v americkém vojenském lazaretu.

Vážil jsem 42 kg, byl jsem vyhladovělý a nemocný a lékaři už nevěřili, že přežiji. Byl jsem tam tři měsíce, až jsem se zotavil natolik, že jsem se mohl 25. července 1945 vrátit do Prahy. Odtamtud jsem byl poslán na měsíc do zotavovny. V Praze jsem našel svou sestru, sestřenicu a strýce. Po obdržení dokladů pro oficiální vycestování do Izraele jsme 5. dubna 1946 opustili se sestrou Prahu a po několika dnech ve Francii jsme malou lodí dorazili 23. dubna 1946 do Haify. Přidal jsem se k zemědělskému kolektivu, kde jsem také poznal svou ženu a v červnu 1943 jsme se vzali. V březnu 1954 jsme odešli z kolektivu a 25. září 1954 se narodil náš první syn. Po dvou letech v dubnu 1956 jsem dostal v Kfar Jechezkel práci ve skladu, kde jsem byl zaměstnán 30 let, v létě 1986 jsem odešel do důchodu. Pak jsem ještě 10 let pracoval na půl úvazku v pokladně koupaliště. Dne 20. června 1958 se nám narodila dcera, která má 4 chlapce – nejstaršímu vnukovi je 20 let a je voják, dalším je 17, 13 a 9 let. Náš mladší syn se narodil 8. července 1963, má jedno děvče (15 let) a tři chlapce (12, 6, a 3 roky). Žiji se ženou v hezkém domě s velkou zahradou. Bohužel jsem již velmi nemocen...

Dopis S. R. Schwarze z března 2007

Irena Vaňkátová, Muzeum Královského hvozdu

ERICH KOHN

Rodina Kohnových se přestěhovala do Kolína z Liberce kolem roku 1938. Otec Otto Kohn se narodil v Podivíně u Břeclavi roku 1903 do rodiny lékaře Mudr. Emila Kohna a Judity Sachsové. Ottova manželka Helena byla o pět let mladší a pocházela z Kolína. Její otec Emil Fiala zde měl galanterní obchod v Kutnohorské ulici čp. 31.

Manželé Kohnovi se seznámili pravděpodobně při sňatku Heleniny sestry Zdenky s Arnoštem Neugreschlem, konaném roku 1929 v pražském hotelu Bristol. Ten si tam přivedl svého přítele a obchodního společníka Ottu Kohna. Roku 1930 spolu v Liberci založili firmu "Warenhaus Kohn und Neugreschl". V témže roce také došlo ke sňatku Ottu s Helenou, ze kterého se o rok později narodil syn Erich. Rodinná firma však fungovala pouze pět let. Pak byla zrušena, rozpadlo se i manželství Neugreschových a Zdeňka se vrátila ke svým rodičům do Kolína. Kohnovi však v Liberci zůstali a Helena si zde založila obchod se smíšeným zbožím, s prádlem a galanterií.

Důvodem přestěhování rodiny z Liberce do Kolína roku 1938 bylo zhoršení bezpečnostní situace v pohraničí a nakonec jeho odstoupení nacistickému Německu, kdy velké množství československých občanů prchalo v obavě o svůj život do vnitrozemí. A proto se Helena s rodinou vrátila do rodného města a nastěhovali se do domu jejích rodičů v Tyršově ulici čp. 223.

V březnu 1939 byly české země obsazeny německou armádou a následně byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. V protektorátu byly záhy německou správou prosazovány tzv. Norimberské zákony. Také kolínský okresní úřad vydal nařízení o soupisu všech židovských obyvatel ve městě. Soupisy musely obsahovat jméno, příjmení, rok narození, bydliště, zaměstnání a příslušnost k politické straně. Dalšími nařízeními bylo vymezení doby pro nakupování potravin, návštěvy veřejných míst a úřadů, značení židovských obchodů a další omezování židovského obyvatelstva. Těmito způsoby nacisté naznačovali podřadnost židovského národa.

Otec Otto byl nucen pracovat jako dělník na stavbě regulace Labe, matka Helena se starala o domácnost. Erich byl nejprve žákem obecné školy smíšené západního obvodu v Kmochově ulici, než Němci zakázali židovským dětem navštěvovat školy.

Erich Kohn se svým bratrancem Milošem Kašparem, kterému se podařilo přežít. (vlevo Miloš Kašpar, vpravo Erich Kohn)

Nakonec došlo ke konečnému řešení židovské otázky a začaly odjíždět transporty do Terezína. Na Kolín došlo v červnu 1942. V době transportu měla rodina Kohnových hlášené bydliště Karlov čp.75 Svojsice. Byli tam vystěhováni již roku 1941 spolu s Heleninými rodiči a dalšími příbuznými, protože dům Fialových zabrali Němci.

Otto, Helena i Erich Kohnovi byli deportováni pod číslem 355, 356 a 357 transportem AAb dne 5. června 1942 z Kolína do Terezína. Poté byli převezeni v transportu AAk dne 12. června 1942 pod číslem 509, 502, 503 do tábora Trawniki a celá rodina následně zahynula.

Informace k rodině vyhledávali Zdeněk Vondráček a Josef Podroužek ze Střední odborné školy stavební – Středního odborného učiliště stavebního pod vedením PhDr. Miroslavy Jouzové, PhD.

PhDr. Miroslava Jouzová, Phd., Městská knihovna Kolín

JUDR. ERICH SOELDNER - PŘÍBĚH ADVOKÁTA CHUDÝCH A POPRAVENÉHO ODBOJÁŘE

Mezi laickou veřejností stále není ojedinělý názor, že se Židé za druhé světové války nebránili, že nepochopili vražednost nacistické protizidovské politiky a nakonec „šli jako ovce do plynových komor“. Vyvrátit tuto nepravdu může pomoci také příběh karlovarského rodáka JUDr. Ericha Soeldnera, který je považován za prvního známého odbojáře západočeského lázeňského města.

Erich Soeldner vlastním jménem Sekeles se narodil se 29. prosince 1905 v Karlových Varech, vystudoval práva ve Francii a v Čechách a do listopadu 1938 působil jako advokát chudých na Karlovarsku a Sokolovsku. Po Křišťálové noci v Karlových Varech, když mu pro jeho židovský původ nacisté vyrabovali byt, odjel i s novomanželkou Janou do Prahy. Zde se zapojil do tvořícího se domácího odboje, a to ve skupině Morávek - Mašín - Balabán. Když mu v dubnu 1939 hrozilo zatčení, dostal se díky pomoci domácího odboje i s těhotnou manželkou do Bělehradu. Zde se hlásil ihned u československého vyslance v ilegality Dr. Lípy a chtěl se dostat do Francie. V té době Dr. Lípa dával dohromady ilegální vyslanectví ČSR, protože na nátlak jugoslávské vlády byl nucen po březnu 1939 vyslanectví předat německým úřadům. Získal však tichý souhlas některých členů jugoslávské vlády k nenápadnému pokračování. Soeldner se rozhodl zůstat. Usadil se v Bělehradě společně s manželkou Janou. Jugoslávští přátelé zajistili pro něj a nejbližší spolupracovníky jugoslávské osobní doklady. V dubnu 1939 se stal nejdříve spojkou mezi ilegálním vyslanectvím ČSR a konzulátem republiky Francie v Bělehradě. Krátce nato docházel denně na konzulát a vyřizoval pro utečence z ČSR pasové a vízové záležitosti. Úkolem ilegálního vyslanectví ČSR bylo zabránit zadržení a uvěznění československých uprchlíků. Jugoslávie byla v té době ještě svobodná země, ale přesto si německé úřady činili právo na rozhodování o uprchlících. Podle rozhodnutí německých úřadů jsou to stále příslušníci Protektorátu Čechy a Morava, i když jsou mimo hranice Třetí říše. Gestapo požadovalo jejich návrat do Protektorátu. Tomu bylo nutné ale zabránit. Vše se

muselo konat utajeně a rychle. A na tom se podílel velkou měrou právě Erich Soeldner. Ke konci roku 1939 se zapojil zpravodajské skupiny MARIE, řízené z Paříže gen. Ingrem. Úkolem Marie bylo podřídit vojenskému řízení živelný odchod vojáků a odborníků z území ČSR do zahraničí. Vše to, co vykonávali dosud civilisté, se změnilo na vojenské řízení. Erich Soeldner vykonal vojenskou přísahu a byl jmenován poručíkem. Na jeho práci se nic nezměnilo, jenom počet uprchlíků se zvyšoval. Našlo se dosti historických dokumentů o organizování přesunu uprchlíků přes Jugoslávii, ale na žádném se nevyskytuje jméno Soeldner. Pracoval v naprostém utajení. V srpnu 1940 jugoslávští úředníci min. vnitra přistupují ke spolupráci s gestapem. Dne 6. srpna 1940 vylákala místní policie JUDr. Soeldnera z bytu v Bělehradě a gestapo ho zatklo. Byl odvečen na území Třetí říše, kde byl souzen podle německých zákonů. Z nedávno nalezených dokladů lze vyčíst, že gestapu šlo hlavně o zastavení či znemožnění průjezdu budoucích čl. vojáků přes Jugoslávii a také zasazení citelné rány organizovanému odboji Československého svazu v Jugoslávii. Erich Soeldner byl popraven 30. července 1942 ve vězení Plötzensee - Berlín. Posmrtně byl povýšen na kapitána a byl mu udělen Československý válečný kříž – 1939 in memoriam.

Z textu Václava Šrámka upravil Lukáš Květoň, Židovská obec Karlovy Vary

JUDr. Erich Soeldner

FRANTIŠKA KORDE, MARIE KORDE, ALICE KETTNER, ROZ. KORDE ... jména, která patří k Ústí nad Labem a budou zde letos již potřetí, při Jom ha-šoa s mnohými dalšími čtena.

Františka, rodačka z Budyně nad Ohří, se do Ústí přistěhovala s manželem Josefem Ottou, vrchním finančním radou technické kontroly, a třemi dcerami v devadesátých letech 19. st. Oba pocházeli z německých židovských rodin. Bydleli v Lumpeho vile, dnes budova ředitelství ústecké zoo, a na Klíši. Otec rodiny Josef zemřel v roce 1924. Nejstarší dcera Edith se odstěhovala do Prahy s manželem již v roce 1916.

V listopadu 1938 se z Ústí odstěhovala Františka se svobodnou dcerou Marií do Prahy. Stěhovala se též i dcera Alice s manželem a synem.

V Ústí nad Labem zůstala jen nejmladší dcera Helena, provdaná za Němce Josefa Waňka, úředníka v Schichtových závodech, a jejich dvě děti.

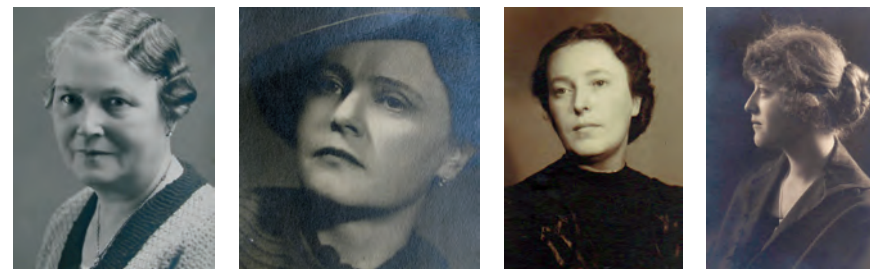
Z korespondence z té doby je patrný jednak stesk po Ústí, jednak tíha poměrů dopadající na židy v Praze. Dcera Helena se často snažila mamince a sestřám posílat něco na přilepšení. Coby manželka „árijce“ měla situaci na počátku války méně těžkou.

S přibývajícímí měsíci se staly dopisy tíživějšími a v dopise z prosince 1942 čteme zprávu o transportu Alice s manželem Friedlem do Terezína: „*Nejmilejší Helenko a všichni milí Waňkovi! Neber to tragicky, když teď i my, Friedl a také já, jak jsi to vyjádřila v minulém dopise, na chvíli zmizíme do ponoření. Dneska přišel Friedl s tou rozkošnou zprávou domů, že budeme ještě dnes předvoláni a pravděpodobně v úterý 15. 12. nastupujeme. Tak budeme mít přinejmenším osobní příležitost se vidět s maminkou a Marií... Říká se, že v současné době nikdo z Terezína nejde dál, a tak budeme mít pocit, že vyjdeme vstříc velký kus našemu milému Ústí a dobrým lidem v něm.*“

Krutý osud tomu chtěl, že maminka Františka odjela z Terezína transportem do Treblinky týden před příjezdem Marie do Terezína. Alice přijela do Terezína dva měsíce po Mariiným transportu do Osvětimi. Rok poté se stala vězňem Terezínského rodinného tábora v Osvětimi Březince.

Válku přežila, chráněna smíšeným manželstvím a provázena štěstím a dobrými přáteli, pouze Helena. Za své protifašistické postoje nebyla rodina Waňkova po válce zařazena do odsunu občanů německé národnosti.

Jindřiška Waňková, ZŠ Trmice

Františka Korde a její dcery – Alice, Marie a Helena

Příběh Františky, jejích dcer, ale i celé široké rodiny Langweilovy, po tři roky, kamínek po kamínku, skládali žáci ZŠ Trmice. Jejich celý projekt s názvem Zmizelí Langweilovi, včetně dvou filmů, si můžete prohlédnout na webových stránkách projektu <http://zmizelilangweilovi.zstrmice.cz/cs/>

Na pořádání Veřejného čtení jmen obětí holocaustu – Jom ha-šoa 2019 se podílejí následující organizace a jednotlivci:

Brno: Židovská obec Brno, Muzeum romské kultury

Havlíčkův Brod: Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod

Horažďovice: Městské muzeum Horažďovice

Karlovy Vary: Židovská obec Karlovy Vary

Klatovy: Synagoga Klatovy, z. s.

Kolín: Město Kolín

Kosova Hora: Sláva Bloch

Kutná Hora: Městská knihovna Kutná Hora

Liberec: Židovská obec Liberec

Lipník nad Bečvou: Město Lipník nad Bečvou

Mělník: Jana Černá

Mikulov: Regionální muzeum v Mikulově

Nýrsko: Muzeum Královského hvozdu

Olomouc: Židovská obec Olomouc

Plzeň: Město Plzeň

Praha: Institut Tereziánské iniciativy

Prostějov: Muzeum a galerie v Prostějově, Hanácký Jeruzalém

Sušice: Kulturní spolek Rašelin

Teplice: spolek Ulpan Teplice

Ústí nad Labem: ZŠ Trmice

Ústí nad Orlicí: Městská knihovna Ústí nad Orlicí

Institut Tereziánské iniciativy podporuje vědecký výzkumu různých aspektů moderních dějin, zejména vztahů většiny a menšin žijících v prostoru dnešní České republiky. Provozuje vzdělávací portál holocaust.cz, Databázi obětí holocaustu a veřejnou odbornou knihovnu. Vydává odborné publikace a pořádá vzdělávací semináře pro učitele a žáky českých škol a veřejnost. Organizuje každoroční připomínkovou akci Veřejné čtení jmen obětí holocaustu - Jom ha-šoa.

PODPOŘTE PROSÍM NAŠI ČINNOST

Přímo na naše bankovní konto:

Komerční banka a.s., Spálená 51, 110 00 Praha 1
90334011/0100

Prostřednictvím služby givt.cz:

GIVT je internetový projekt, který umožňuje přímou podporu neziskových organizací. Vy nakupujete a GIVT z Vašeho nákupu zasílá Vámi zvolené organizaci část peněz z útraty. Vy jako zákazník neutratíte ani korunu navíc.

Prostřednictvím služby Darujme.cz:

Na adrese www.darujme.cz/organizace/284 najdete jednoduchou, rychlou a bezpečnou platební bránu, přes kterou nám můžete poslat příspěvek na podporu naší činnosti.

PARTNEŘI AKCE

Institut
Tereziánské
iniciativy

Institut Tereziánské iniciativy, Jáchymova 63/3, Praha 1
www.terezinstudies.cz, www.holocaust.cz